

ресурсів, а також підвищити інвестиційну привабливість аграрних підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Фостолович В.А. Екологічний аудит та підвищення інвестиційної привабливості підприємств / В.А. Фостолович // Економіка АПК. — 2006. — № 8. — С. 94–97.
2. Оцінка екологічної безпеки осушуваних сільськогосподарських земель: [монографія] / [П.М. Скрипчук, О.І. Бондар, В.В. Рибак, Л.А. Матвійчук]. — Рівне: НУГВП, 2009. — 334 с.
3. Довкілля Черкащини за 2011 рік: стат. зб. / Головне управління статистики у Черкаській області. — Черкаси: Головне управління статистики у Черкаській області, 2012. — 177 с.

УДК 332.3: 332.54

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ АГРОЛАНДШАФТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Т.В. Гаращенко

науковий співробітник лабораторії еколого-економічної оцінки природних ресурсів агросфери

Інститут агроекології і природокористування НААН

Оцінено вплив показників екологічного стану території на результати ефективності сільськогосподарського виробництва в регіонах України на підставі визначення залежності між екологічними та економічними показниками. Оцінку проведено на основі аналізу різних розрахункових і статистичних даних з використанням економіко-математичних методів.

Ключові слова: *оцінка, агроландшафт, організація, вплив, сільське господарство, аналіз, ефективність.*

В умовах становлення в Україні ринкових земельних відносин особливої актуальності набуває організація території новостворених підприємств ринкового типу, яка повинна ґрунтуватися на врахуванні економічних та екологічних факторів. Ландшафтна організація території спрямована на поліпшення екологічного стану агроландшафтів. Вона приводить їх у рівноважний стан, сприяє стабільності й стійкості всередині екосистем сільськогосподарських організацій. Однак основною метою сільськогосподарського виробництва в умовах ринкового механізму є отримання максимального прибутку, доходу від організованих заходів. Тому необхідно встановити залежність впливу еколого-ландшафтної організації території на економічну ефективність виробництва.

Значний внесок у дослідження теоретико-методичних і практичних аспектів з

агроландшафтного обґрунтування раціонального використання та охорони земель зробили відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема Д.І. Бабміндра, С.Ю. Булігін, М.Г. Лихогруд, А.Г. Мартин, Л.Я. Новаковський, М.Г. Ступень, О.Г. Тараріко, А.М. Третьяк, М.М. Федоров та ін. Проте коло зазначених вище питань досить широке та дискусійне, що потребує більше прикладних наукових досліджень та обґрунтувань.

Метою дослідження є еколого-економічне оцінювання впливу агроландшафтної організації території на ефективність сільськогосподарського виробництва.

Екологічна стійкість агроландшафту безпосередньо залежить від того, скільки в ньому збережено природних фітоценозів. Тобто поліпшення екологічної ситуації вбачається в зниженні частки орних земель і відповідно — збільшенні площі кормових угідь, лісових насаджень та інших еколо-

го-стабілізуючих угідь, екосистеми яких функціонують за природними аналогами при мінімізованому антропогенному впливі. Зменшення розораності передбачається за рахунок консервації деградованих та малопродуктивних земель [1, с. 140].

Для оцінювання впливу агроландшафтної організації території на ефективність сільськогосподарського виробництва пропонуємо встановити залежність між екологічними та економічними показниками за допомогою оцінки різних розрахункових і статистичних даних. При цьому рекомендується застосовувати економіко-математичні методи аналізу за яким можна виявити взаємозв'язок між факторними та результируючими показниками [2, с. 197]. З економіко-математичних методів аналізу в дослідженні ми використали: аналітичне групування, кореляційно-регресійний аналіз та графічний метод.

Дослідження проводилися за статистичними показниками сільськогосподарської діяльності регіонів України та розрахунковим значенням [3–5]. Серед екологічних параметрів при оцінюванні було розглянуто такі показники:

- коефіцієнт екологічної стабільності території;
- коефіцієнт антропогенного навантаження території;
- розораність сільськогосподарських угідь.

Ці показники, на нашу думку, відображають загальну екологічну ситуацію земельних ресурсів, що використовуються в сільському господарстві.

Було проведено кореляційний аналіз для визначення залежності між екологічними показниками. Для виявлення тісноти

зв'язку між наявними параметрами застосовувався кореляційно-регресійний аналіз, що забезпечує виявлення основних факторів залежності, які відображають кількісну оцінку ступеня зв'язку між факторами. Як вираження цього зв'язку були визначені такі: коефіцієнти кореляції та детермінації, рівняння регресії, що показують напрямки зв'язку. На підставі отриманих значень складено функції (табл. 1).

За отриманими коефіцієнтами кореляції встановлено залежність між вибраними нами екологічними факторами. Причому найбільшу стабільність мають регіони з розораністю менше ніж 70%, а при зменшенні розораності коефіцієнт стабільності збільшується.

Отримані дані свідчать про несприятливий екологічний стан території України та про необхідність проведення заходів щодо землеустрою та охорони навколишнього природного середовища. Антропогенне навантаження перебуває в межах середнього і значного. Воно істотно збільшується в міру наближення до промислових центрів. За результативний екологічний чинник було взято коефіцієнт екологічної стабільності території. Він показує вплив складу угідь на екологічну стабільність території, стійкість якої зменшується з підвищенням сільськогосподарської освоєності, інтенсивністю її використання, розорювання і збільшується при зменшенні навантаження на територію, раціональному використанні, збільшенні лісистості.

За отриманими значеннями для наочного відображення ситуації було побудовано графіки залежності коефіцієнта екологічної стабільності території від інших екологічних параметрів (рис. 1–3).

Таблиця 1

Залежність показників екологічного стану території

Параметри залежності	Рівняння регресії	R (коефіцієнт кореляції)	R ² (коефіцієнт детермінації)
Коефіцієнт антропогенного навантаження — коефіцієнт екологічної стабільності	$y = -2,2987x + 4,3425$	0,9786	0,9577
Коефіцієнт екологічної стабільності — розораність території	$y = -0,0097x + 1,1393$	0,7898	0,6238
Коефіцієнт антропогенного навантаження — розораність території	$y = 0,0223x + 1,7197$	0,7748	0,6003

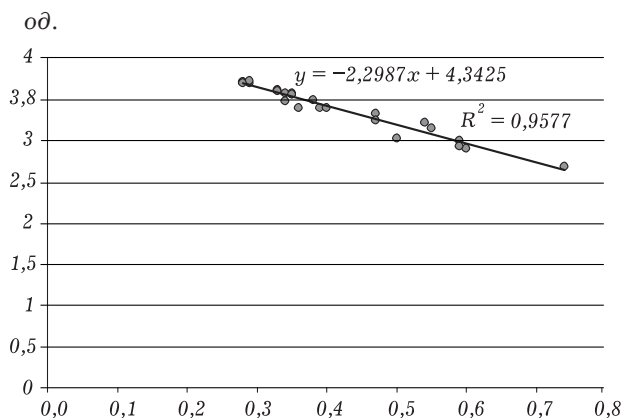

Рис. 1. Кореляційна залежність коефіцієнта антропогенного навантаження від коефіцієнта екологічної стабільності

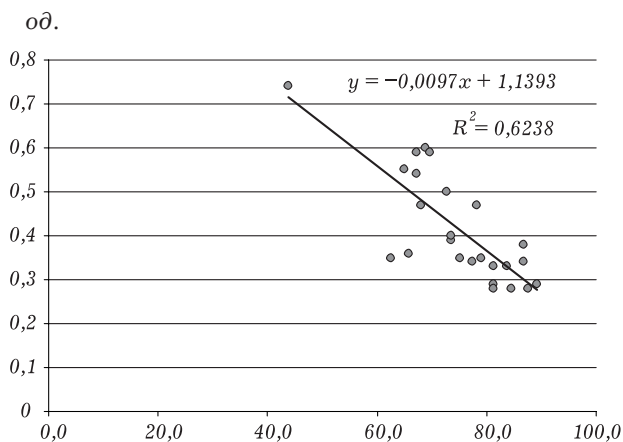

Рис. 2. Кореляційна залежність коефіцієнта екологічної стабільності від розораності території

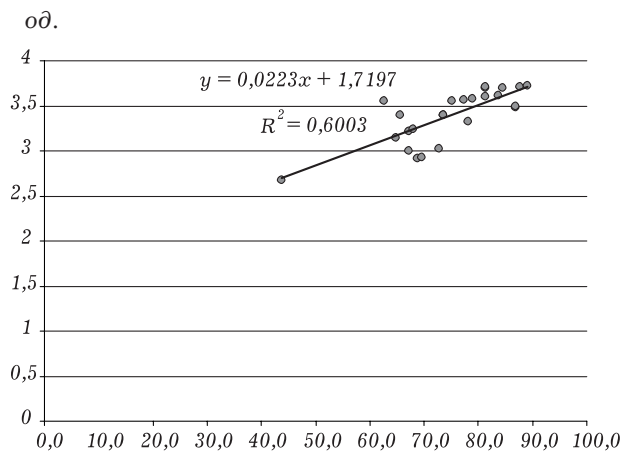

Рис. 3. Кореляційна залежність коефіцієнта антропогенного навантаження від розораності території

Отримані коефіцієнти кореляції між коефіцієнтом стабільності території та іншими екологічними параметрами регіонів перебувають у межах 0,77–0,98, що дає змогу зробити висновок про високу кореляційну залежність між ними.

Наступним етапом аналізу було знаходження залежності між економічними та екологічними показниками. В якості таких було вибрано:

- валову продукцію сільського господарства;
- продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах;
- рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва в сільськогосподарських підприємствах.

Значення даних за 2011 рік [5] показали, що залежності між валовою продукцією сільського господарства і показником екологічної стабільності території, а також між рівнем рентабельності виробництва в сільськогосподарських підприємствах і показником екологічної стабільності території середня, адже коефіцієнти кореляції цих показників коливаються в межах 0,6–0,8. Слабка кореляція спостерігається між продуктивністю праці в сільськогосподарських підприємствах та коефіцієнтом екологічної стабільності. Про це свідчить коефіцієнт кореляції, що показує значення 0,3904, тобто менше ніж 0,5. Залежності між коефіцієнтом екологічної стабільності та показниками економічної ефективності наведено в табл. 2.

На рис. 4–6 наведено точкові графіки і теоретичні лінії регресії при прямолінійній кореляції між показниками економічної ефективності та показником екологічної стабільності території.

Ускладнює виявлення кореляційної залежності між коефіцієнтом екологічної стабільності території та вибраними економічними показниками, постійний розвиток засобів і технологій, внесок людини в сільське господарство. Це пов'язано з уведенням нових сортів культур, найбільш пристосованих до умов області; використанням органічних і мінеральних добрив; зміною способів оброблення ґрунтів; удосконаленням машин і агрегатів; застосуванням хімікатів для боротьби зі шкідниками; проведенням землевпорядних заходів та багато іншого.

Таблиця 2

Залежність основних показників економічної ефективності від показника екологічної стабільності території

Параметри залежності	Рівняння регресії	R (коефіцієнт кореляції)	R ² (коефіцієнт детермінації)
Валова продукція сільського господарства — коефіцієнт екологічної стабільності	$y = -17061x + 16438$	0,6302	0,3971
Продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах — коефіцієнт екологічної стабільності	$y = -136368x + 218200$	0,3904	0,1524
Рівень рентабельності виробництва в сільськогосподарських підприємствах — коефіцієнт екологічної стабільності	$y = -48,839x + 43,949$	0,6311	0,3983

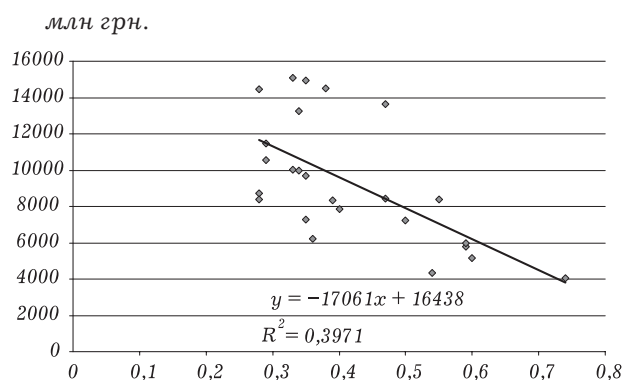

Рис. 4. Кореляційна залежність валової продукції сільського господарства від коефіцієнта екологічної стабільності

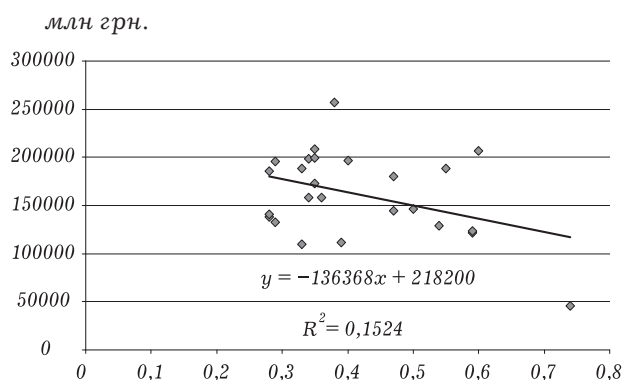

Рис. 5. Кореляційна залежність продуктивності праці в сільськогосподарських підприємствах від коефіцієнта екологічної стабільності

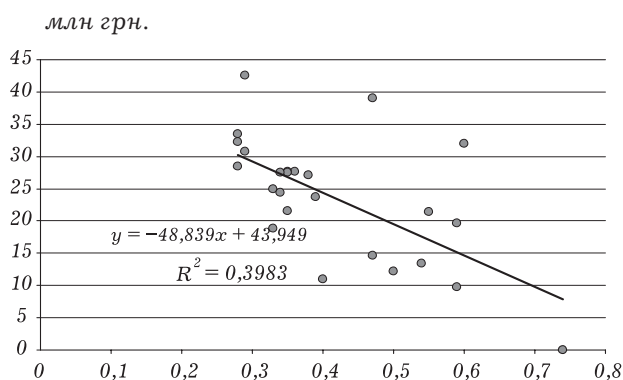

Рис. 6. Кореляційна залежність рівня рентабельності виробництва в сільськогосподарських підприємствах від коефіцієнта екологічної стабільності

Усе це свідчить, що простежити високу залежність між вибраними нами економічними та екологічними показниками складно. Це можна пояснити так. У процесі розвитку

сільськогосподарського виробництва інтенсивно знищувалися ліси і розорювалася територія, що призводило до погіршення екологічного стану — зростання ярів, збіднення рослинності і тваринного світу.

ВИСНОВКИ

Визначено, що структура землекористування та екологічна незбалансованість земельного фонду суттєво погіршують ефективність використання та охорони земель, природну здатність ґрунтового покриву до самовідновлення, призводить до збіднення видового розмаїття флори і фауни в ландшафтах. Зокрема, оцінка тенденцій екологічної стабільності землекористування в межах регіонів України шляхом розрахунку коефіцієнта екологічної стабільності свідчить, що екологічна стабільність землекористування на території України належить до стабільно нестійкої.

Еколого-економічна оцінка впливу агроландшафтної організації території на ефективність сільськогосподарського виробництва підтверджує, що сучасне ведення сільськогосподарського виробництва в Україні призводить до порушення екологічної стабільності території, погіршення загального екологічного стану сільських територій, збільшення деградаційних процесів. Основні економічні показники та результати виробництва, такі як валова продукція сільського господарства, та рентабельність визначаються екологічною стабільністю території. Тому для підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва важливо гарантувати екологобезпечне землекористування на основі агроландшафтної організації території.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Миргород М.М. Структура земельних угідь сучасних агроландшафтів сталого землекористування / М.М. Миргород // Вісник Харків. нац. аграр. ун-ту ім. В.В. Докучаєва. Серія «Технічні науки, сільськогосподарські науки, економічні науки». — Х.: ХНАУ 2012. — № 12. — С. 137–142.
2. Краснянская Е.В. Влияние состава и соотношения угодий на экологическое состояние территории Воронежской области / Е.В. Краснянская // Вестн. Воронеж. гос. аграр. ун-та. — 2011. — № 1 [28]. — С. 196–199.
3. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2011 році: [аналітична доп.]. — К.: Мін-во екології та природних ресурсів України. — 2012. — 258 с.
4. Державний земельний кадастр України (станом на 1 січня 2012 р.): [зб. аналіт. матер.]. — К.: Держ. агентство земельних ресурсів України, 2012. — 117 с.
5. Сільське господарство України: Стат. щорічник за 2011 рік/ за заг. кер. Н.С. Власенко. — К.: Держстат України, 2012. — 386 с.

УДК 338.2:631.153

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПЛАНУВАННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА З УРАХУВАННЯМ ЕКОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ

М.А. Цимбалюк
аспірант

Інститут агроекології і природокористування НААН

У статті проаналізовано методичні та прикладні особливості планування аграрного виробництва в різних країнах світу з урахуванням екологічних факторів. Виходячи з досвіду країн з розвинутим аграрним сектором визначено, що результативність індикативного планування допускає його законодавче закріплення в системі державного регулювання. Це передбачає визначення головних напрямів і форм планування в рамках аграрної політики відповідно до еколого-економічних факторів і природно-ресурсного потенціалу держави.

Ключові слова: планування, виробництво, агросфера, екологічні фактори, світовий досвід.

Збереження й раціональне використання природних ресурсів, а також їхнє відтворення є необхідною потребою держави й потребують формування стратегічних цілей державної екологічної політики. Якісно нові завдання ставляться перед сільськогосподарським виробництвом, коли порушено природну рівновагу, прогресує водна й вітрова ерозія, знижується родючість ґрунтів, відбувається їхнє забруднення. У зв'язку з цим у

виробничому процесі потрібна більш пильна увага до природного фактора, узгодження екологічних та економічних інтересів.

На дослідження проблем економіки й тенденцій розвитку аграрного сектора, методологічних питань економічних досліджень у сільському господарстві, соціально-економічних факторів розвитку АПК, прогнозування й індикативного планування в сільському господарстві спрямовані роз-